

Socialpædagogik – en etikkens didaktik?

– til forsvar for en autonom socialpædagogik!

Af Johny Lauritsen

Det civiliserede integrationsprojekt

Socialpædagogisk virksomhed er samfundsmæssigt set et integrationsprojekt, der bestræber sig på at holde sammen på samfundets forskellige medlemmer, med hver deres særligheder af biologiske, psykologiske, kulturelle, sociale eller bare individuelle særtræk, som mennesker. Et samfunds sammenhængskraft er således afhængig af, hvorvidt og hvordan den socialpædagogiske virksomhed formår at bidrage til den kraft, der får alle samfundets medlemmer til at føle sig som medlemmer af netop dette samfund.

De skandinaviske samfund har i særlig grad dyrket denne socialhumanistiske forestilling om at gøre hensynet til de svageste til en værdi i sig selv: et samfunds værdi måles på den måde hvorpå det tager sig af sine svageste medlemmer. En tankegang, der i grunden er både kristen og politisk på en gang. Et samfundsprincip, der forlænger sig ind i Immanuel Kants (1724 – 1804) kategoriske imperativ (Lübcke 1983, s. 232): “Handl kun efter den maksime, om hvilken du samtidig kan ville, at den skal blive en almen lov”. Påbudet kan udskrives i to yderligere maksimer: “Handl såle-

des, at du altid bruger menneskeheden... samtidig som et formål og aldrig blot som middel” og den sidste maksime “Handl således at viljen gennem sine maksimer samtidig kan betragte sig selv som alment lovgivende”. Hvilket i en mere folkelig udgave bliver til: “Du skal handle på samme måde overfor andre, som du ville ønske andre skal handle overfor dig.”

Set i dette civilisatoriske perspektiv så har socialpædagogen som profession en fornem værdimæssig og etisk særlig opgave. På den ene side at leve op til disse civilisationens indre sociale og humane værdier. På den anden side at praktisere dem under skiftende politiske, administrative og økonomiske vilkår, der ofte af socialarbejderen opfattes som modsatrettede i deres intentioner og virkninger. Det er dilemmaet mellem ærefuld intention og bedrøvelige vilkår, som sætter dagsorden for socialpædagogens teoretiske og praktiske Kontrapunkt.

Begrebet kontrapunkt er hentet fra musikken og betyder forening af to el. flere selvstændige stemmer til en flerstemmig helhed uden at klangbilledet forstyrres eller noget som er modsætning

til noget andet og som i kraft af sin modvægt giver ligevægt.

Med begrebet Kontrapunkt forsøger jeg at indfange det punkt i en social proces, som på en gang vender sig mod "dig" som modstand og forhindring, og på den anden side er afsættet for en ny mulighed, der ikke ville kunne tænkes, hvis ikke "du" var stødt ind i dette punkt. Og som kun kan efterleves, hvis "du" samtidig trænger gennem punktet og ud på den anden side, i en ny udgave af "dig selv" i forhold til de ændrede rammer

Jeg sad for nylig i en paneldebat på et landsmøde for Pædagog Studerendes Landsråd i Danmark (PLS). Her blev bl.a. diskuteret de øgede krav om at dokumentere virkningerne af socialpædagogisk virksomhed overfor hjemløse, fattige, misbrugere, forsømte børn og andre mennesker i nød. Problemet var at, på den ene side skulle man overfor de kommunale myndigheder dokumentere hvor effektivt det socialpædagogiske arbejde virkede, for at få bevillinger til det fortsatte arbejde. At det virkede efter hensigten og målet. Succesraten skulle være høj. På den anden side blev medarbejderne i stigende grad udsat for økonomisk beskæringer, kombineret med øgede administrative opgaver, der bragte dem i en klemme: Hvordan dokumentere konstante forbedringer samtidig med at vilkårene for arbejdets udførelse blev stadig vanskeligere? Blandt andet fordi mere og mere tid blev brugt til dokumentation og administrativt arbejde med at holde de øvre myndigheder oplyste om situationen! I kort form voksede skriftligheden omkring opgavens udførelse henover tiden til selve opgavens gennemførelse. En virkning af hele den offentlige sektors fortsatte modernisering, effektivisering og rationalisering, som følge af benchmarking med privat virksomhed, hvor driftsherregævinster er udtryk for succes. En udbytningsform

i kapitalforrentning, der som et "overhead" ser hen over den sociale og kulturelle udbytningsproces, i forhold til de svageste samfundsmedlemmer og hvori socialpædagogen som profession er spændt inde i et kontrapunkt af dimensioner.

Den socialpædagogiske opgave er ikke at udveksle værdier med den svagtstillede borger, for at producere det størst mulige udbytte for socialpædagogen. Den socialpædagogiske opgave er modsat: at overdrage kultur, vaner og sædvaner i et bytteforhold, der gør den svagtstillede medborger i stand til selv at tilkæmpe sig en plads i samfundet. Driftsherregævinster skal på en omvendt måde gå den forkerte vej, sammenlignet med en vareproducerende virksomhed! Af disse grunde og en lang række andre tvinges professioner, som f.eks. den socialpædagogiske, til at placere sig i et Kontrapunkt der Komprimerer de sociale Kræfter i psykiske belastninger hos såvel borgeren som professionsbæreren. Denne komprimering i kontrapunktet fortætter sig i en enerti – en pædagogisk træghed, såvel psykisk, socialt som kulturelt hos pædagog og barn eller borger og hvis overvindelse er selve kernen i socialpædagogisk virksomhed.

Den sociale kompression, i f.eks. døgninstitutioner for børn og familier med opdragelsesvanskeligheder, er enorm. Tusindvis af familier tvinges af sociale, kulturelle og økonomiske grunde, frivilligt vel og mærke, til at overdrage deres dyreste ejede, børnene, til andre øvre instanser, der gør noget ukendt med dem i form af f.eks. miljøterapi, neuropædagogik, MST eller PMT, med det formål at de skal tilbage til familien igen. Denne fratagelse af værdier, beskrevet som en intention om at forbedre og udvikle værdierne, skaber en kompression i de modtagende og afgivende instanser. I institutionslivet bliver mødepunktet

iscenesat som kræfternes fravær og nærvær, båret ind af barnet og pædagogen. Se fortsættelsen af dette ræsonnement i min artikel i Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 8, 2001 s. 39. “Socialpædagogik – om at ekskludere det mærkværdige”.

Psykologiens bidrag

Selvom psykologien kan producere psykotekniske redskaber, der, via efterlevelse af en række regler for sproglig kommunikation, kan få det til at tage sig ud som om budskabet er nået over til modtageren og hendes krop – fordi hun nikker til den talende psykolog, for hvad andet kan hun gøre? – så er der ingen garanti for at moderen til det uopdragelige barn, når hun går ud af psykologens klinikdør, er i stand til at efterleve budskabets indhold og intentioner. Og dette beror heller ikke alene på hendes eget valg, dertil har den sociale situation hun befinder sig i langt stærkere i virkninger overfor hendes dreng, der mobbede sin kammerat i skolen. Psykologens instrumentelle indlevelse, – kombineret med hendes fravær i den praktiske situation, hvori den til moderen overdragede emotion, skal udleveres overfor barnet, som ændrede handling – fritager psykologen for de faktiske sociale virkninger af hendes behandling. De kommer kun tilbage igen ved næste session, som reminiscenser af oplevelse og generindrede, sprogligt overdragede fortællinger som moderens re-aktion på aktionen. Moderen under psykologisk behandling, som følge af sit barns overgreb, har primært betydning for moderens samspil med psykologen under klinikkens vilkår. Billedet ændrer sig ikke væsentligt selvom mor-barn relationen inddrages under psykologiens domæne. Enhver specialfunktion, der aftales pr. time, har kun begrænset indvirkning i forhold til den enerti dagligdagens gøremål bidrager med til familiens levevilkår.

Sociologiens bidrag

Selvom sociologen, i antropologiens fodspor, kan producere tal og frekvenser for familiens levevilkår, samlet i bolig-, arbejds-, og uddannelsesforhold og interviewe barn og mor om de subjektive oplevelser af den kulturelle situation – der fremkalder indvandrerdrengens voldsomme kropslige reaktion på et verbalt overfald i skolegården – så lægger denne viden ikke noget yderligere til socialpædagogens kropslige kraft-anstrengelse: at overvinde det Komprimerede Kontrapunkt. Viden om borgernes vilkår og oplevelse af disse vilkår, overdraget i bøger der læses og diskuteres, er af mindre betydning, når de sociale og kulturelle forhindringer skal gennemtrænges af kroppe der kæmper. Viden i denne form giver socialpædagogen oplysning, men det er ikke oplysning der lyser kroppen op til etisk kamp. Den sociale indignation og oplevelsen af social uretfærdighed er grundsubstanser i en faglig motivation og danner baggrund for det faglige blik for samfundets mindre heldige bivirkninger. Den sociologiske viden kan endda virke tyngende på den socialpædagogiske krop, der skal handle hensigtsmæssig og med dokumenteret effekt. Enhver specialiseret viden-skab, der udgives i tunge bøger, har kun begrænset indvirkning i forhold til den enerti dagligdagens gøremål bidrager med til familiens levevilkår.

Den autonome socialpædagogik

Sammenrendet af moderne psykologi og sociologi i en art nymodernistisk kulturvidenskab, der med læring som omdrejningspunkt gør den kropsbevæbnede socialpædagog til en kultur-teknikker, der producerer dokumenterbar virkning ved at overholde human-videnskabens naive sprogdominerede anbefalinger, glemmer den virkelig verden med al dens hurlumhej: Det Kontrære Komprimerede

Kontrapunkt! Det komprimerede kontrapunkt opfører sig kontrært overfor mennesker, som følge af situationens indbyggede træghed, men også fordi menneskets sammenstød med omgivelserne slår tilbage i et contrastød.

Det er dette punkt som, uagtet al psykologiens kommunikationsspil og sociologiens videns skabelse, står tilbage at overvinde for socialpædagogen i praksis. Her gælder ingen forhåndsregler! Her kan der ikke opstilles hypoteser og beregnes prognoser. Her kan socialpædagogen ikke nå at vende tingene i hovedet på forhånd og tænke det hele igennem en gang til. Her kan der ikke bestilles tid til næste uges konsultation. Her er der intet skrivebord at gemme sig bag. Her og lige dér hersker kun regelmæssigheden som sædvane og erfaringen som kundskabens kapital og det er præcis den der skal brydes med, hævder videnskaben! Socialpædagogen står altid ganske og aldeles alene tilbage når hun skal vælge netop den handling hendes krop, hænder og arme samt mund skal igangsætte. "Vælge" er måske et helt forkert ord i denne forbindelse, fordi kroppen mere påfører hende sit valg og giver den indledende indre impuls, der får hendes fagter til at agerer, hendes gesti til at tale og sproget til at vælte ud af munden, som var det bestilt til lejligheden af hovedet (jf. forfatterens artikel i det nye danske pædagogiske tidsskrift. "Gjallerhorn", nr. 1 2004, udgivet af CVU Midtvest, Silkeborg: "Den slæbende krop".): Her står hun foran Ahmed (navne og stedbetegnelser er konstruerede til lejligheden) som har slået Göran og det er ikke helt klart hvorfor Göran skulle have en lussing af Ahmed. Derimod står det klart at Ahmed har slået Göran og dét er den udløsende faktor, den der påkalder sanktion. Her på skolen slår vi ikke hinanden, det er bortvisningsgrund! Først så spørg hun den ene og så den

anden, men det slående er kulturforskellen. Dér hvor Ahmed kommer fra, der slår den stærkeste altid den svageste, for netop at vise sin magt. Og dér hvor Göran kommer fra, der må man ikke slå og slet ikke den svageste og ved netop at undlade at slå, viser den stærke sin magt.

Hvis socialpædagogen derefter "vælger" at følge reglementet – at bortvise Ahmed – så har hun måske lagt endnu en sten til den kriminelle løbebane Ahmed er ved at vokse ind i. Hun går til skolelederen og spørg om råd og han meddeler at reglementet skal overholdes af hensyn til præcedens: altså risikoen for at andre kunne finde på at slå hinanden, hvis Ahmed slipper fri af sanktionen. Hun går til skolens psykolog for at spørge om råd og hun siger at Ahmeds familie skal komme til klinikken og gennem samtaler vil hun afdække hjemmesituationen – måske er faderen også voldelig? Hun drøfter det med kolleger der siger: bare gør som skolelederen siger, tænk ikke mere over det, så slipper du for problemet.

Tilbage står socialpædagogen Cecilia og prøver at finde en vej der er farbar for alle og som samtidig inviterer til den faglige standard hun gerne vil lægge i sit arbejde. Den faglige etik der over årene skal give hende en følelse af at have været en god socialpædagog, der ikke kun gjorde hvad reglerne påbød, og heller ikke kun hvad kollegerne forventede, men også det menneskeligt set rigtigste! Denne etiske fordring der ligger gemt i al arbejde med mennesker, især når relationerne er komprimeret, fortættet af sociale kræfter, der kommer udefra og løber ind mellem professionsindehaveren og borgeren. En etisk fordring der sætter sig i kroppen og hos den erfarende bliver en reflektorisk tilbageholdthed – eller refleks reservation. Det kropslige, vegetative punkt hvor Cecilia tæmmer sin umiddelbare reaktion og symbolsk drager over

i den andens kulturelle verden, i et forsøg på at opspore den legitime forklaring på den sanktionskrævende handling: At Ahmed afkrævedes demonstration af sin styrke fra situationens egenudvikling: fra den lille snert af ikke-respekt der røg ud af Görans hænder, da han kastede bolden ind i brystet på Ahmed, fordi Ahmed havde lagt en glidende takling hen over hans skinneben, da de spillede fodbold, selvom de begge havde inviterede til kontant spil i hele første halvleg. Det er denne professionens reflektoriske refleksion (se Bourdieu 1999, p. 1389-1424), der gør Cecilia i stand til at gribe de to "kamphaner" ved hånden og drage ud på fodboldbanen og spille Cuba til et mål, med hende som målmand.

Bourdieus begreb "refleks refleksion" fanger den faglige beherskelse en professionel er i stand til at udøve på erfaringens grund, når hun skal gribe ind i sin egen handling og korrigere den (se også om et tilsvarende begreb, "habitueret beherskelse", anvendt i Stinne Glasdams artikel om "Interview" i Vård i Norden nr. 4/2004). Refleks fordi den kommer som pr. automatik, kropslig automatik og refleksion fordi den agerende eftertænker sine handlingers virkninger, i forhold til de faktiske virkninger i situationen og i en løbende vekselvirkende proces, der ikke er "refleksion in action" (Schön), men "refleksion on action in action". Den fornuft der gør brug af en fordring fra situationen, et returnerende ekko af krav om handling, ved at vende fordringen om til en social handling der, pædagogisk set, ophæver den forudgående situations mangler, og i samme moment skaber en ny situation med nye muligheder, vil jeg kalde bidrag til en Handlingens Etiske Didaktik: At gøre en barriere til en trampolin for nye handlinger! I det konkrete tilfælde med Cecilia, Ahmed og Göran opløses den simple konfliktflade mellem reglement

og sanktionskrævet handling til en social ageren, der i stedet for at ekskludere, inkluderer både Ahmed og Göran og gør det på et felt hvor alle 3 kan være med som mennesker. Samtidig skifter Cecilia rolle fra at være vogter i et spil om regler, til at være deltager i et andet spil om en bold. Cecilia griber bolden og går ind på banen! Hun forsøger at spille et andet spil end det konflikten, som et stillads, har bygget sig op af.

Den socialpædagogiske handling er selvfølgelig angribelig ud fra en strikt juridisk forståelse af reglementet. Pædagogik der er social handler om det modsatte: at nærme menneskelige handlinger og deres sædvaner til et reglement, der til stadighed gives dispensationer for. Eller bedre: et reglement der sættes i parentes eller gøres til en undtagelse, fordi målet netop ikke er at OVERholde reglementet, men at holde det i hænderne: at komme det nærmere uden at miste sig selv undervejs og ej blot en regel indskrevet som en upersonlig tatovering på kroppen!

Praktisk socialpædagogik

Praktisk socialpædagogik er brolagt med dispensationer, for overhovedet at få reglementer til at fremstå med fornuft for de involverede parter, i den aktuelle situation og under de aktuelle vilkår. Praktisk socialpædagogik er imødekommende, men lader sig ikke overgive til rene regler, konstrueret i en ren videnskabelig eller juridisk verden (note 1). Praktisk socialpædagogik er overkommelig for de involverede mennesker og er bundet til det praktiske moment i situationen. Praktisk socialpædagogik er etisk forpligtet overfor de muligheder der opstår i situationen, muligheden som en trampolin, som en åbning med en saltomortale. Praktisk socialpædagogik gør brug af det sammenstød, børn unge og voksne i nød har med

omverden og vender den Kontrære energi fra modstanden i dette sammenstød, den modsatte vej. Praktisk socialpædagogik Komprimerer Kræfterne i en autentisk vending og støder sig vej gennem punktet for opbremsning. Praktisk socialpædagogik sprænger sig vej gennem Kontrapunktet og omvender kræfternes energi til et afsæt for nye handlinger, der opløser konfliktualiteten; passerer den og efterlader den i fortidens skygge for at tage imod det kommende, det der ligger på den anden side af nutiden, på en anden banehalvdel og bare venter på at blive indtaget. Det er derfor at Görans mor, som var til samtale med psykologen i indledningen om Görän, er tvunget til at se det positive i Ahmed's verden og prøve at forstå, ikke for at anerkende, men for at acceptere den sociokulturelle verden Ahmed er opvokset i og som, sammen med Görän's verden, lægger grunden til udløsning af konflikten dem imellem, selvom den begynder med hårde tacklinger i en fodboldkamp.

Bourdieu og foregribelse

Det Synoptiske diagram I er en læsning af Bourdieus ræsonnement i Kapitel 6 af "Pascalian Meditations", som jeg anvender til at begrebsliggøre dele af den autonome socialpædagogiks indstilling. Diagrammet yder ikke tekstens kompleksitet dens fulde fortjeneste, men er opstillet i en tidsakse mellem fortid, nutid og det forestående, idet Bourdieu meget sjældent bruger begrebet fremtid; han henvender sig kun til den del der er forestående og som ligger i vores omgivelser som triggere (udløser) der udløser handling. Det kunne for en lærer være et nøgleknippe, for en sygeplejerske en saks, et stykke værktøj for en håndværker. I den aktuelle konstellation kunne vi tale om Bolden som en trigger for Cecilia. Cecilia's kapacitet til at forgribe situationens muligheder ligger i hendes

praktiske før-kategorisering af boldens muligheder som en fodbold og hele hendes forudgående erfaring med fodbold og sport i det hele taget. En anden socialpædagog med sans for f.eks. klassisk musik, ville ikke have været i stand til at gribe bolden og gå ind på den bane, som bolden inviterer til. Men fordi Cecilia har spillet fodbold i sine unge år og derfor er fortrolig med feltet, fanger hun i et øje-blik mulighederne i bolden og banen som en trampolin! Det er hendes praktiske sans fra hendes egen ungdomstid, indskrevet i hendes krop som en drejning af opmærksomhed mod bold, bane og mål, der gør hende modtagelig for ideen om at udspille konflikten mellem Görän og Ahmed, som et spil til et mål. Hele hendes krop, der greb bolden pr. automatik, da den kom flyvende mod hende, mobilisere en målmands-erfaring fra ungdomsårenes forboldkampe. Hun er kropsligt før-optaget af sin fortid, en optagethed der er båret ind af hendes Habitus (note 2), der oprindeligt kom fra en nødvendighed, som hun måtte gøre en dyd ud af. For at kunne komme til at lege med sine storebrødre måtte hun lære at spille fodbold, ellers var hun udelukket fra social samvær med andre børn, fordi de boede ret langt ude i en skov i Småland. Så når Cecilia, med den største lethed, griber den fodbold der farer mod hende med den ene hånd, og med den anden skiller de to stridende parter ad og i samme bevægelse, trækker dem med ud på fodboldbanen for at spille Cuba til et mål, – så er det ikke planlagt i bevidstheden på forhånd, som en velovervejet socialpædagogisk foranstaltning. Men det er mere en mobilisering af, i momentet, tildækkede kræfter, der efterfølgende kan lokaliseres og efterspores, som et netværk af spor og triggere, næsten lagt til rette som en plan. En bevægelse kroppen udfører Kontrært, Komprimeret og Kontrapunktisk.

Sartre og contrastød

I Sartre's praxisunivers i det synoptiske diagram II. er det sammenstødet mellem det organiske (kroppen) og det uorganiske (tingene), der er omdrejningspunktet. Her læser jeg fra neden at Praxis I, der leder frem til Maskine I, begynder som en immanens, som en inderside af inderlighed, der sætter sig som Hexis (note 3), der er indersiden af Habitus; en Hexis der opretholder og bevare liv på trods af truende forandringer i omgivelserne; en Hexis der gennem handlinger forsøger at genoprette den indre balance af livsduelighed og hvis krop agerer med sine fagter og gesti, for at ændre omverden i retning af overlevelse under nye vilkår. Denne Sartre's første maskine arbejder energisk, men støder hele tiden ind i omverdenens ting, som noget der ikke umiddelbart kan ændres og derfor må bearbejdes. Tingenes ubevægelighed sender en Træghed ind i kroppen. Der opstår et contrastød, en tingenes støden tilbage ind i kroppen. På samme måde som når man anvender en hammer og mejsel på beton, hvor betonens hårdhed sender slag tilbage gennem mejslen og ind i hænderne og gør slaget mindre virkningsfuldt. I dette moment melder kroppen om en træghed fra tingene (objectdannelsen; det er en af Sartres mere interessante teoretiske pointer at tingens ubevægelighed sætter sig som konturerne af en objekt dannelse i mennesket, således at vores indre mentale genstandsverden er formet af de dele af omverdenen der overfor os optræder som ubevæglige i vores sammenstød med den) og gør sagen til en kroppens træghed: hvorfor kan den ikke slå hammeren hårdere så betonen knuses? Når energien ikke bærer frugt og når hænderne ikke kan holde på mejslen mere og bare ryster, så begynder kroppen en træg tanke, en eftertænkksomhed: Hvorfor kan jeg ikke trænge igennem betonen? Hvis jeg nu slår på den ene eller

på den anden måde? Jeg prøver at gøre mejslen skrå?

Alt sammen tanker, der indleder det Sartre kalder "det vegetative moment". Det øjeblik hvor mennesket begynder sin rejse ind i teknologiudviklingens verden, som foreløbig ender dér hvor redskaber udvikles til et elektrisk betonbor, dér hvor kroppens energi erstattes af elektrisk energi og dér hvor hammer og mejsel forenes i en ny maskine. Ikke den som arbejder gennem kroppen, men den som tanken producere. En tankens maskine en tankens Praxis II. Hexis støder ind i eksistensen og dens vilkår, dens (H)exis og gør sig træg udvendig, forandre for at bevare og tvinges til at gøre sin egen bremsning til en tilskyndelse. En ny "maskine" II skabes eller konstrueres, en maskine der øver og træner på tingenes træghed, på redskabernes træghed og opnår erfaring om både tings og redskabers træghed, får kundskab om trægheden omkring sig. Det er her at Sartre hævder at mennesket finder sit nye projekt, det mål der er hentet fra "fremtidens indre dyb", der hvor fantasi, kreativitet og forestillingsevne har sine kilder og henter sine resurser. Trangen til at rationalisere sin virksomhed ligger dybt i mennesket, hvilket enhver kender til, når man står overfor automatiserede arbejdsprocesser, der ikke udfordre, men bare er gentagelser. Lige dér begynder man at tænke: kunne det her gøres anderledes, bedre, smartere og mere effektivt? Tankens Praxis II har gennemløbet en cyklus der blev brudt, dels med det vegetative moment og dels med ideen om det nye projekt hentet fra "fremtidens indre dyb", som Sartre formulere det. Er det her Cecilia finder kilden til at ændre en begyndende kriminel løbebane for Ahmed, til en strålende fremtid som fodboldspiller i Malmö FF? Jeg ved det ikke, men muligheden foreligger – kun fremtiden kan dokumentere om det er tilfældet?

Den autonome Socialpædagogik adskiller sig fra psykologien ved ikke kun at nøjes med forståelsen. Den autonome sociale Pædagogik adskiller sig fra videnskabelig sociologisk pædagogik, ved at have tillid til menneskets dømmekraft i kontrapunktet. Dér hvor den videnskabelige pædagogik tiltror sin egen planlægning et overherredømme, som pr. definition udelukker kontrapunktet som mulighed, fordi det ikke kan registreres lineært og digitalt i nuet. Lige dér tillader den autonome SocialPædagogik en ikke-videnskabelig aktivitet midt i hjertet af handling: den del der alene kan tilskrives menneskets etiske forpligtelse som menneske overfor menneske, som en etikens fornuft; og ikke som videnskabens maskinelle forlængelse af prædokumenteret ratio ind i professioners handlen. En etik der ikke er irrationel, blot fordi den ikke forlader sig på evidensbaseret viden, men ej heller rationel i videnskabelig betydning, men netop kun fornuftig i situationen og hvis indre konsekvenser blev beskrevet af Emmanuel Kant med de få ord... "og aldrig blot som et middel". På det yderste af immanensen af denne sætning, ligger en fordring som kun kan forstås kontrapunktisk: Som noget vi er tvunget til at presse os igennem og på den anden side må bruge som trampolin, som afsæt.

Johnny Lauritsen er mag.art. og rektor ved Hindholm Socialpædagogiske Seminarium.

Noter

1) For en nærmere diskussion af forholdet mellem regel og regelmæssighed se P. Bourdieu: "Udkast til en praksisteori" Hans Reitzels Forlag København 2005, især afsnittet: "Illusionen om reglen" p. 234-250 der gennemgår Bourdieu's pointe: "Det er kun i opus operatum, at modus operandi afdækkes..." p. 240. Oversat fra fransk: "Esquisse d'une théorie de la pratique" 1972/2000 Editions du Seuil.

2) Habitus, latin: "1. Ydre legemlig beskaffenhed, legemskonstitution, udseende, holdning 2. I overført betydning tales også om habitus som en bestemt åndelig eller sædelig holdning hos en person eller en gruppe af personer.", p. 165 in "Politikens Filosofi Leksikon", Politikens Forlag, København 1983.

3) Hexis, græsk: haven (erhvervet), beskaffenhed, tilstand... disposition, Aristoteles omtaler sjælen som legemets Hexis. "p. 186 in "Politikens Filosofi Leksikon", Politikens Forlag, København 1983. Jeg opfatter her forholdet Habitus og Hexis som to sider af samme mønt, hvor Habitus er ydersiden, mens Hexis er indersiden, når mønten betragtes fra begge sider, hvad ikke er muligt uden et blik-skifte.

Litteratur

P. Bourdieu: "The Weight of the World" Polity Press, Oxford 1999. På fransk: "La Misère du Monde" Editions du Seuil 1993, section "Comprendre" p. 1389-1424.

P. Bourdieu: "Udkast til en praksisteori" Hans Reitzels Forlag København 2005, Oversat fra fransk af Peer Bundgård: "Esquisse d'une théorie de la pratique" 1972/2000 Editions du Seuil.

J.P. Sartre: "Critique de la Raison dialectique" Tome II (inachevé), Livre III "L'intelligibilité de L'Histoire" (Gallimard, 1985), section C.

Sartre døde i 1980, hvorfor denne bog III "Historiens forståelighed" er redigeret af datteren Arlette Elkaïm-Sartre. Oversat til engelsk af Quintin Hoare, forlaget Verso 1991. Verso har her i 2005 udgivet en nyoversættelse af Bog I og II af "Critique of Dialectical Reason" oversat af Alan Sheridan Smith.

Poul Lübcke (red): "Politikens Filosofi Leksikon", Politikens Forlag, København 1983